

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Білостоцький технологічний університет (Польща)

Університет прикладних наук (Литва)

Відземський університет прикладних наук (Латвія)

Університет «Aurel Vlaicu» в м. Арад (Румунія)

Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Кафедра фінансів

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

Луцький національний технічний університет

Одеський національний економічний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Матеріали VII Міжнародної науково-практичної
конференції**

27 листопада 2025 р.

Полтава
2025

Вовченко Оксана Сергіївна,
кандидат економічних наук, доцент
Гасанова Афіна Фурман-кизи, студентка,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

БАР'ЄРИ ТА СТИМУЛИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах економічної нестабільності та демографічних викликів, таких як старіння населення та низьку платоспроможність солідарної пенсійної системи, недержані пенсійні фонди (НПФ) набувають ключового значення як альтернативний механізм формування додаткових пенсійних накопичень. Вони не лише доповнюють існуючу систему, а й сприяють акумуляції довгострокових інвестиційних ресурсів, які можуть спрямовуватися на розвиток грошового ринку через інвестиції в облігації, депозити та інші інструменти. Система НПФ в Україні функціонує понад 20 років, але охоплює менш як 5% працездатного населення, що вказує на значний невикористаний потенціал [1]. Розвиток НПФ може стати джерелом стабільних довгострокових інвестицій, сприяючи капіталізації фондового ринку та зниженню залежності від зовнішніх запозичень.

Аналіз динаміки розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні демонструє розрив між високою ефективністю управління активами (зростання прибутку) та низьким рівнем залучення учасників (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на 21.12.2021	Станом на 21.12.2022	Станом на 21.12.2023	Станом на 31.12.2024	Станом на 30.06.2025
Кількість пенсійних контрактів, тис. шт.	95,5	96,1	96,9	98,9	100,0
Загальна кількість учасників, тис. осіб	890,7	887,8	886,3	886,9	887,9
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	3874,7	4146,0	4889,8	5734,6	6181,8
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	2618,3	2819,0	3043,2	3337,1	3479,7
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	2957,4	3285,6	4088,5	4959,2	5368,4
Прибуток від інвестування активів НПФ, млн. грн.	2428,7	2683,6	3403,8	4183,4	4548,0

Джерело: складено авторами за даними [2].

Незважаючи на стабільне щорічне зростання пенсійних внесків та суттєве збільшення вартості активів НПФ (майже на 60%), загальна кількість учасників залишається практично незмінною – близько 900 тис. осіб, що відображає ключову проблему: система НПФ залишається маргіальною, охоплюючи лише невелику частку працездатного населення, а зростання забезпечується переважно збільшенням розміру

внесків з боку існуючих корпоративних клієнтів, а не за рахунок нових фізичних осіб. В той же час, сума інвестиційного доходу та прибуток від інвестування активів зростають навіть вищими темпами, ніж загальна вартість активів (зростання прибутку складає понад 87% за період). Це свідчить про ефективне управління активами НПФ (навіть при розміщенні переважно в ОВДП та депозити) та здатність генерувати дохідність, яка, імовірно, перевищує рівень інфляції, що є критично важливим для довгострокових накопичень.

Розвиток НПФ в Україні стикається з низкою інституційних та регуляторних перешкод. По-перше, низька фінансова грамотність населення та недовіра до фінансових інститутів: близько 30-40% населення не довіряють банкам і ПНФ через періодичні кризи [3]. По-друге, обмежені інвестиційні можливості: активи НПФ переважно розміщуються в ОВДП, депозитах та короткострокових облігаціях, що обмежує дохідність і не приєє диверсифікації на грошовому ринку. По-третє, відсутність зацікавленості населення у інвестуванні коштів у НПФ; низький рівень обізнаності населення у можливостях інвестування [4]. Крім цього, військові дії призвели до відтоку населення, зниження доходів і фокусу на короткострокових заощадженнях, а не пенсійних накопиченнях. Ці бар'єри стримують потенціал НПФ, але їх подолання через реформи може відкрити шлях до стрімкого зростання, що вимагає комплексного підходу, тобто поєднання регуляторних змін з державною підтримкою.

Державними стимулами розвитку недержавного пенсійного забезпечення можуть бути податкові пільги (підвищення ліміту податкової знижки для фізичних осіб до 10% доходу та повне віднесення внесків роботодавців до витрат) та співфінансування (державні дотації на внески для низькодохідних груп учасників). Іншим перспективним напрямом є диверсифікація інвестиційного портфеля НПФ через дозвіл на вкладення в інфраструктурні проекти, зелені облігації та ETF. Такі інструменти здатні підвищити середню дохідність (за період 2020–2025 рр. — 15–20% річних, що перевищує рівень інфляції) та знизити ризики концентрації в ОВДП [5]. Для захисту накопичень держава може запровадити спеціальний фонд гарантування пенсійних вкладів за аналогією з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, що посилить довіру громадян. Не менш важливим є цифровізація процесів: розробка мобільних додатків для внесків і моніторингу, а також інтеграція з порталом «Дія» для спрощення реєстрації та адміністрування. За умови реалізації цих стимулів через відповідні зміни до Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення», у 2025–2030 роках НПФ здатні акумулювати 10–15 млрд грн довгострокових ресурсів, що суттєво посилить капіталізацію грошового та фондового ринків, знизить залежність від зовнішніх запозичень і забезпечить додаткове пенсійне покриття для громадян [1].

Отже, недержавні пенсійні фонди в Україні, попри 20-річну історію функціонування, залишаються маргінальним елементом пенсійної системи, охоплюючи менш ніж 5% працездатного населення та акумулюючи активи лише на рівні близько 0,5% ВВП. Перехід від пасивного регулювання до активної державної підтримки є необхідною умовою трансформації НПФ у потужний інструмент економічної стабільності та соціального захисту.

Література

1. Башуцький Р. Аналіз стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні: проблеми, потенціал та макроекономічний вплив. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. 346(5). 403-412. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-346-5-60>.

2. Аналітичні дані щодо ринку накопичувального пенсійного забезпечення. Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/#tab-6>.

3. Рівень довіри українців до банків зріс до 68% у 2025 році. URL: <https://agrorereview.com/content/riven-doviry-ukrayincziv-bankiv-zris/>.

4. Пікус Р., Трейтяк О. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-17>.

5. Рекомендації щодо реалізації або фінансування проєктів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій. Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 493 від 07.07.2021 р. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=12423398>.

УДК 336.717.15

Бородай Антоніна Віталіївна, Булка Анастасія Михайлівна, студентки

Науковий керівник: Маслій О.А., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ

Державне регулювання страхового ринку є головним елементом забезпечення його фінансової стабільності, захисту прав споживачів та довготривалого розвитку страхової галузі. В умовах сучасних економічних викликів страхування виконує не лише компенсаційну функцію, але й сприяє формуванню значного інвестиційного потенціалу, акумулюванню фінансових ресурсів та зниженню ризиків як на мікрорівні, так і в масштабах національної економіки [1]. Відтак державна політика має бути орієнтована на побудову ефективної системи регулятивного впливу, яка включає інструменти нагляду, стимулювання, контролю та правового забезпечення діяльності учасників ринку [2].

Регулятивний вплив держави проявляється у встановленні обов'язкових нормативів та стандартів функціонування страховиків. Особливу увагу приділяють забезпеченню фінансової надійності компаній, зокрема, контролю за достатністю капіталу, формуванням страхових резервів, якістю активів і відповідністю внутрішніх процедур вимогам законодавства [3]. Завдяки системі нагляду можливо своєчасно ідентифікувати ризики неплатоспроможності, недоліки у системі менеджменту або ознаки погіршення фінансової стійкості компаній.

Суттєве значення має імплементація ризик-орієнтованого підходу до регулювання, що передбачає аналіз ширшого спектра ризиків – від фінансових і ринкових до операційних та управлінських. Такий підхід узгоджується з міжнародними стандартами, зокрема принципами системи Solvency II [4], і сприяє посиленню стійкості страхового сектору. У цьому контексті страховики зобов'язані формувати капітал, пропорційний їх ризиковому профілю, що підвищує рівень відповідальності та дисципліни на ринку.

Одним із основних завдань державного регулювання залишається забезпечення належного рівня захисту прав страхувальників. Йдеться про контроль за прозорістю страхових продуктів, доступністю інформації, коректністю умов договорів і гарантуванням ефективного механізму виплат при настанні страхових випадків. Національний банк України, як регулятор на страховому ринку, контролює діяльність